

Budapesti Denevérvédelmi Csoport
1131 Budapest, Futár u. 7.

Budapest, 2006. május 15.

Duna-Ipoly Nemzeti Park Igazgatóság
2509 Esztergom, Strázsa-hegy

ÉRKEZETT	
DUNA-IPOLY NEMZETI PARK IGAZGATÓSÁG Budapest	
Iktatás időpontja: 2005 JUN 29	Mellékletek
Iktatókönyv sorszáma: alszáma:	1307/3/2006
Előirat száma:	Uyintári: Juhász Márton

Tisztelt Nemzeti Park Igazgatóság!

Hivatkozva a Közép-Duna-völgyi KTVF 26820/2006. számú levelére az alábbiakban számolunk be a Pilis-barlang és a Szopláki-ördöglyuk kutatási eredményeiről.

Jelezzük, hogy 2005. februárjában a 2004. év során végzett felmérések eredményeit postáztuk. A meg nem érkezett beszámoló pótlását is e helyütt tesszük meg.

Jelezzük továbbá, hogy a Duna-Ipoly Nemzeti Park Igazgatóság felkérésére 2004-2005 során denevér-monitorozási felmérést végeztünk, a zárójelentésben foglaltak azonosak a nemzeti parknak leadott anyaggal, így a fent említett barlangok téli ellenőrzésén és a kutatás kezdőidőpontján túl további információkat is tartalmaz mind korábbi évekre, mind őszi, párzási időszakban végzett vizsgálatokra nézve.

Ez úton is köszönjük mind a Duna-Ipoly Nemzeti Park Igazgatóság, mind a Közép-Duna-völgyi KTVF közreműködését.

Üdvözlettel:

Molnár Zoltán
Molnár Zoltán
elnök

Budapesti Denevérvédelmi Csoport
1131 Budapest, Futár u. 7.

Budapest, 2006. május 15.

Duna-Ipoly Nemzeti Park Igazgatóság
2509 Esztergom, Strázsa-hegy

KUTATÁSI JELENTÉS

a Pilis-barlang és a Szopláki-ördöglyuk denevér-monitorozásáról 2004-2005. évben

Pilis-barlang:

A barlang az elmúlt évtizedekben jelentős terhelésnek volt alávetve a szinte állandó barlangi turizmus miatt. Komolyabb, száz egyedet számláló téli állomány gyakorlatilag csak a hátsó terem kibontása utáni évben volt megfigyelhető.

2003-2005 között az elvileg lezárt barlang feletti sziklafal került megbontásra, később már az ajtó zárása sem volt megoldott. Több téli ellenőrzés során is találkoztunk – olykor nem is egy – csoporttal a barlangban. Mivel a barlang jellemzően szűk és keskeny, már néhány ember látogatása is jelentős zavarást okoz. Ennek megfelelően a megfigyelt denevérek mind a faj-, mind az egyedszáma alacsony volt a jelzett időszakban.

Faj	Egyedszám – 2004. tél	Egyedszám – 2005. tél
kis patkósdenevér	1	0
vízi denevér	1	1
közönséges / hegyesorrú denevér	3	3
barna hosszúfülű denevér	2	0
pisze denevér	1	2

A barlangban potenciálisan telelő denevérek védelme érdekében ugyan célszerű lehet a barlang lezárását visszaállítani, azonban a lezárás nehéz fenntarthatósága és költséges volt miatt kérdéses, hogy érdemes-e ezt megtenni.

Szopláki-ördöglyuk:

A térség legjelentősebb telelő szállásának minősíthető barlang. Bár az évtizedekkel ezelőtti tízezres állomány, mely főként a közönséges- és hegyesorrú denevérek és a hosszúszárnyú denevér vegyes kolóniáiból álltak, mára eltűntek, évek óta stabil, mintegy ezer egyedet számláló közönséges- és hegyesorrú denevér kolónia talál itt téli menedéket.

Bár a barlang a lezárás ellenére sem zavartalan, az állatok mégis megtalálhatók itt a téli időszakban. Ezen felül a tág bejárati szakasznak köszönhetően igen jelentős az őszi párzási aktivitás a szada környékén és a barlangban.

Faj	Egyedszám – 2004. tél
kis patkósdenevér	9
nagy patkósdenevér	2
vízi denevér	4
horgasszörű denevér	2
közönséges / hegyesorrú denevér	kb. 1.000
barna hosszúfülű denevér	3
pisze denevér	3

A 2005. januári ellenőrzés során a barlang zárját nem lehetett nyitni, így a tervezett ellenőrzés elmaradt. A 2005. áprilisi vizuális kirepülési megfigyelés és a 2004. szeptemberi hálózatos ellenőrzés (lásd táblázat alább) alapján valószínűsíthető, hogy az elmúlt évekre jellemző, ezer körüli állat telelt a tél során e barlangban.

Faj	Egyedszám – 2004. szept.
vízi denevér	12
csonkafülű denevér	7
horgasszörű denevér	18
nagyfülű denevér	8
közönséges denevér	55
hegyesorrú denevér	25
kései denevér	4
szürke hosszúfülű denevér	2
barna hosszúfülű denevér	4
pisze denevér	5

A barlang igen jelentős téli szálláshely, lezárásának fenntartása és ellenőrzése nélkülözhetetlen az állomány fennmaradása érdekében. A jelenlegi ajtón található berepülő nyílás az elmúlt években itt telelt fajoknak alkalmas, azon változtatást nem javasolunk.

Üdvözlettel:

Molnár Zoltán
elnök

K u t a t á s i z á r ó j e l e n t é s

**a Pilis-barlang és a Szopláki-ördöglyuk denevér-monitorozásáról 2001-2005. között,
kiegészítve az 1992-2001. közötti megfigyelések összesítésével**

Budapesti Denevérvédelmi Csoport

Pilis-barlang

A barlang Pilisszentkereszt község külterületén nyílik, a Vaskapu-völgy meredek déli oldalában. Felső triász mészkőben kialakult, ma már inaktív forrásbarlang. Enyhén emelkedő, kisebb-nagyobb termekből és szűk szakaszokból álló meanderező folyosójának hosszúsága 377 méter, végpontja 47 méterrel van magasabban a bejárat szintjénél.

A barlangban az elmúlt évtizedekben elsősorban kis patkósdenevérek és közönséges denevérek teleltek, egyedszámuk összesen 100 körüli volt. Az elmúlt években az illegális túrák zavarásai miatt az állomány nagyság 10 alá apadt.

A barlangban illetve közvetlen környezetében 1992-2004 között kimutatott fajok:

kis patkósdenevér (*Rhinolophus hipposideros*)
vízi denevér (*Myotis daubentonii*)
nagyfülű denevér (*Myotis bechsteinii*)
közönséges denevér (*Myotis myotis*)
hegyesorrú denevér (*Myotis blythi*)
kései denevér (*Eptesicus serotinus*)
barna hosszúfülű denevér (*Plecotus auritus*)
pische denevér (*Barbastella barbastellus*)

A barlang nehéz megközelíthetősége és a befogási módszerek nehezen alkalmazható volta miatt hálózásos megfigyelés utoljára 1997-ben volt a bejárat előtt. A befogott fajok faji összetétele, bár alacsonyabb egyedszámban, de hasonlít a közeli Szopláki Ördöglyuk barlangnál tapasztaltakhoz. A két barlang közelsége és az azonos erdőtársulás alapján elmondható, hogy párzási időben a régióban tartózkodó állatok váltózállásként illetve párzó helyként használják a barlangot. A befogott állatok 1997. szeptember 4-én:

Faj	Egyedszám
kis patkósdenevér	2
vízi denevér	3
nagyfülű denevér	1
közönséges denevér	9
hegyesorrú denevér	2
kései denevér	4
kései denevér	4
pische denevér	2
barna hosszúfülű denevér	2

A barlangban 2003-ban, 2004-ben és 2005 januárjában végzett téli ellenőrzések során megállapítható volt, hogy az állományt jelentős terhelés éri a barlangi turizmus miatt. Bár a bejárat elvileg lezárt, adott években vagy a bejárat feletti sziklafal került megbontásra, hol a bejárat ajtó volt nyitva.

Megfigyelt fajok 2003. januárban:

Faj	Egyedszám
vízi denevér	2
nagyfülű denevér	1
közönséges / hegyeorru denevér	7
barna hosszúfülű denevér	2

Megfigyelt fajok 2004. februárban:

Faj	Egyedszám
kis patkósdenevér	1
vízi denevér	1
közönséges / hegyeorru denevér	3
barna hosszúfülű denevér	2
pisze denevér	1

Megfigyelt fajok 2005. januárban:

Faj	Egyedszám
vízi denevér	1
közönséges / hegyeorru denevér	3
pisze denevér	2

Az utolsó megfigyelés során a barlangban két három illetve négy fős barlangász csapat is tartózkodott, az állatok is éberek voltak, a vízi és a pisze denevér a látogatás során helyet is változtatott.

A fokozottan védett barlang bejárata az első összeszűkülő szelvényben lezárt, de az ajtót az utóbbi években rendszeresen feltörik. A lezárásnál kialakított megfelelő méretezésű repülőnyílás a denevérek mozgását kiválóan biztosítja. A természetvédelmi hatóság a telelési időszakban teljes látogatási tilalmat és kutatási korlátozást érvényesít.

Bár a barlangban akár 100 feletti egyedszámot is elérhet a telelő állatok száma zavartalanság esetén, a lezárás épségének nehéz fenntarthatósága miatt kérdéses, hogy érdemes-e ezt fenntartani.

Szopláki-ördöglyuk

A barlang Pilisszentkereszt község külterületén nyílik, a Nagy-Szoplák keleti oldalában. Felső triász mészkőben kialakult elágazó, termekkel, aknákkal tagolt rendszerének összhosszúsága 145 méter, mélysége 38 méter.

A barlang denevérállományának kutatását az 1950-es években megkezdő Topál György (1989) szerint: „A Szoplaki-ördöglyuk az 1950-es és 1960-as években több fajtól álló denevéregyüttes fontos téli szállása volt. Az intenzív gyűrűzések indításakor az állományt 8000-10000-re lehetett becsülni. Később ez a létszám némileg lecsökkent, és évszaktól függően 3000-6000 között ingadozott. A magasabb egyedszám mindig január-február hónapokban mutatkozott. Évekkel később, például 1983 januárjában már csak 300 között mozgott a telelő állatok száma. Ezeknek többsége a hegyesorrú denevér volt, kevesebb közönséges denevérral (*Myotis myotis*) keveredve. A 30 évvel azelőtti második leggyakoribb faj a hosszúsárnyú denevér (*Miniopterus schreibersi*) pedig teljesen eltűnt innen. Szenthe I. személyes közlése szerint 1985-ben ő mintegy 1700 telelő *Myotis*-t figyelt meg, majd 1986 március elején 700 egyedből állott a telelő állomány. 1988 február elején Dobrosi (op. cit) 650 körüli számú denevért (legnagyobb részük hegyesorrú denevér volt) látott a barlangban.”

A fokozottan védett barlang a bejárati akna alatt, az ún. Sáros-akna tetejénél összeszűkülő szelvényben biztonságosan lezárt. A lezárásnál kialakított megfelelő méretezésű rácsszerkezet a denevérek mozgását kiválóan biztosítja. A természetvédelmi hatóság a telelési időszakban teljes látogatási tilalmat és kutatási korlátozást érvényesít.

A barlangban illetve közvetlen környezetében 1992-2005 között kimutatott fajok:

kis patkósdenevér (*Rhinolophus hipposideros*)
nagy patkósdenevér (*Rhinolophus ferrumequinum*)
vízi denevér (*Myotis daubentonii*)
Brandt denevér (*Myotis brandtii*)
bajuszos denevér (*Myotis mystacinus*)
csonkafülű denevér (*Myotis emarginatus*)
horgasszörű denevér (*Myotis nattereri*)
nagyfülű denevér (*Myotis bechsteinii*)
közönséges denevér (*Myotis myotis*)
hegyesorrú denevér (*Myotis blythi*)
durvavitorlájú denevér (*Pipistrellus nathusii*)
kései denevér (*Eptesicus serotinus*)
fehértorkú denevér (*Vespertilio murinus*)
korai denevér (*Nyctalus noctula*)
barna hosszúfülű denevér (*Plecotus auritus*)
szürke hosszúfülű denevér (*Plecotus austriacus*)
píse denevér (*Barbastella barbastellus*)

A barlang a környék legjelentősebb párzó- és telelő helye. Bár a néhány évtizeddel ezelőtti állomány nagyságát a jelenlegi meg sem közelíti, mind őszi, mind téli időszakban az állomány védelmet igényel.

A telelés során előkerült fajok gyakorisága a következő:

Faj	Gyakoriság
kis patkósdenevér	rendszeres (~1-10 pd)
nagy patkósdenevér	szórványos (~1-3 pd)
vízi denevér	rendszeres (~1-20 pd)
nagyfülű denevér	szórványos (~1-3 pd)
közönséges / hegyeorru denevér	gyakori (~1.000 pd)
kései denevér	rendszeres (~1-5 pd)
barna hosszúfülű denevér	szórványos (~1-3 pd)
pisze denevér	rendszeres (~1-20 pd)

Fenti szám adatok a telelés során vizuálisan megfigyelt egyedeket tartalmazzák, a hasadéklakó fajok feltételezett, a hálózások során is megfigyelt egyedszáma ennél magasabb.

A párzás során előkerült fajok gyakorisága a következő:

Faj	Gyakoriság
kis patkósdenevér	szórványos
vízi denevér	gyakori
Brandt denevér	szórványos
bajuszos denevér	szórványos
csonkafülű denevér	rendszeres
horgasszörű denevér	rendszeres
nagyfülű denevér	rendszeres
közönséges denevér	gyakori
hegyesorru denevér	gyakori
durvavitorlájú denevér	szórványos
kései denevér	rendszeres
fehértorkú denevér	szórványos
korai denevér	szórványos
barna hosszúfülű denevér	rendszeres
szürke hosszúfülű denevér	szórványos
pisze denevér	rendszeres

A párzási időben a hálóval fogott egyedek ivari megoszlása a hímek túlsúlyát mutatja. A valós ivari megoszlásról nincsenek adataink, nem tudni, hogy ez a „hím túlsúly” az egyedek aktivitásának, óvatosságának vagy a valós ivararány eltolódásnak tudható be. A tavaszi hálózások során ugyanakkor számos esetben figyelhető meg vemhes nőstény, még a nyári szálláshelyek elfoglalása előtt. Az itt telelő egyedek a környék templomaiban illetve a Dömösi Vizes barlangban alkot nyári kolóniákat, a hímek szétszóródnak a környéken. A barlang a hosszúsárnyú denevérek eltűnése óta nem szolgál szülőszállásként.

Hálózott egyedek 2004. szeptemberében:

Faj	Hím	Nőstény	Összesen
vízi denevér	8	4	12
csonkafülű denevér	5	2	7
horgasszőrű denevér	13	5	18
nagyfülű denevér	5	3	8
közönséges denevér	35	20	55
hegyesorrú denevér	17	8	25
kései denevér	3	1	4
barna hosszúfülű denevér	3	1	4
szürke hosszúfülű denevér	2	0	2
pisze denevér	4	1	5
Összesen	95	45	140

A Szopláki-ördöglyuk barlang ÉK-Magyarország egyik legjelentősebb párzó- és telelőhelye, így védelme és monitorozása a későbbiekben is létfontosságú. Sok esetben pontos állomány nagyság kimutatásának mellőzésével állományváltozási trendek állapíthatók meg a megfigyelésekkel. A barlang lezárásának fenntartása téli időszakban folyamatos ellenőrzést, és szükség esetén javítást igényel.

Hivatkozás:

Topál György (1989): A barlangi denevérek magyarországi kutatásának áttekintése. – Karszt és Barlang, I-II. füzet, p.85-86.